

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษผู้ร่วมกระทำความผิดในคดียาเสพติดของไทย¹

ชัยชนะ จิมกระโทก²

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษผู้ร่วมกระทำความผิดในคดียาเสพติดของไทย เนื่องจากคดียาเสพติดเป็นปัญหาที่ทั่วโลกกำลังประสบอยู่ โดยยาเสพติดได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศ ซึ่งยาเสพติดโดยตัวของมันเองแล้วถือว่าเป็นอาชญากรรมประเภทหนึ่ง³ ผู้ใช้ ผู้ผลิต และผู้ค้ายาเสพติดที่ผิดกฎหมายย่อมเป็นผู้ประกอบอาชญากรรม ซึ่งอาจจะหาเงินมาด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น วิ่งราว ปล้นทรัพย์หรือก่อคดีฆาตกรรมได้⁴ นอกจากนั้นอาชญากรรมยาเสพติดยังมีลักษณะพิเศษที่สำคัญอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ คดีอาญาทั่วไปมักจะปรากฏตัวผู้เสียหายอย่างชัดเจน เช่น ผู้เสียหายในความผิดฐานลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ คือเจ้าของ หรือผู้ครอบครองทรัพย์ ผู้เสียหายในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย คือ ผู้ถูกทำร้าย สำหรับคดียาเสพติดเป็นคดีที่ปราศจากผู้เสียหาย ผู้เสพซึ่งเป็นเหยื่อของยาเสพติดจะได้รับผลร้ายจากยาเสพติด โดยสภาพแล้วควรจะเป็นผู้เสียหายแต่ก็กลายเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น ไม่ว่าผู้ผลิตจำหน่าย มีไว้ครอบครอง และผู้เสพยาเสพติดให้โทษ จึงเป็นผู้กระทำความผิดหมดทุกคน แม้กระทั่งเจ้าพนักงานหากมียาเสพติดไว้ในครอบครองก็就会有ความผิด

ในประเทศไทยได้มีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 จนถึงปัจจุบัน โดยกฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดที่มีอยู่หลายฉบับ ซึ่งได้มีการบังคับใช้ในรูปของพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา และพระราชกำหนด เช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ.2533 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษผู้ร่วมกระทำความผิดในคดียาเสพติดของไทย โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์พิมพ์ใจ รื่นเริง และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริดา ไชยธรรมณ์และ รองศาสตราจารย์ ดร.ปวิศร เลิศธรรมเทวี

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา

³ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2526), หน้า 898.

⁴ เกา สารสิน, “ปัญหาการควบคุมยาเสพติดในประเทศไทย: การศึกษาเฉพาะกรณีถึงมาตรการและยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงของชาติ,” (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 31-32.

พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 เป็นต้น โดยกฎหมายแต่ละฉบับจะมีหลักการและเหตุผลในการบังคับใช้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ในปัจจุบันได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยยกเลิกพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 เหตุผลในการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามและควบคุมยาเสพติด รวมถึงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้กระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับและการดำเนินการตามกฎหมายแต่ละฉบับเป็นหน้าที่และอำนาจของหลายองค์กร ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีความสอดคล้องกัน อีกทั้งบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดบางประการไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน สมควรรวบรวมกฎหมายดังกล่าวจัดทำเป็นประมวลกฎหมายยาเสพติดเพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงและใช้กฎหมายที่จะรวมอยู่ในฉบับเดียวกันอย่างเป็นระบบ พร้อมกันนี้ได้มีการปรับปรุงบทบัญญัติในกฎหมายดังกล่าวให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน และมีการกำหนดให้มีระบบอนุญาตเพื่อให้การควบคุมและการใช้ประโยชน์ยาเสพติดในทางการแพทย์ ทางวิทยาศาสตร์ และทางอุตสาหกรรมมีประสิทธิภาพ และมุ่งเน้นการป้องกันการแพร่กระจายยาเสพติดและการใช้ยาเสพติดในทางที่ไม่ถูกต้องอันจะนำไปสู่การเสพยาเสพติด ซึ่งเป็นการบั่นทอนสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่กระจายยาเสพติดเข้าสู่กลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นการสำคัญในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งกำหนดให้มีระบบคณะกรรมการที่ประกอบด้วยบุคลากรซึ่งมีความหลากหลายจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณา กำหนดนโยบายในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปรามและควบคุมยาเสพติด และรวมถึงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติดให้เป็นไปด้วยความรอบคอบและมีประสิทธิภาพ

โดยในคดีความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ในส่วนมากจะเป็นการกระทำผิดที่เป็นการร่วมกันทำมากกว่า 1 คนขึ้นไป โดยกระทำความผิดร่วมกันหรืออาจจะแบ่งหน้าที่กันทำ มีการร่วมกัน สนับสนุน หรือสับคอบการกระทำความผิด โดยมีการกระทำเป็นกระบวนกร⁵ ซึ่งตามประมวลกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยก็ได้มีบทลงโทษเกี่ยวกับผู้ร่วม ผู้สนับสนุน หรือผู้สมคบการกระทำความผิดไว้ด้วย หลักคือตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 125 ซึ่งได้รวมลักษณะความผิด เกี่ยวกับการร่วมกัน การสนับสนุน การสมคบ การช่วยเหลือ รวมถึงการกระทำลักษณะอื่นๆ ที่เป็นการช่วยเหลือผู้กระทำความผิด ตามอนุมาตรา 1 ถึงอนุมาตรา 6 ประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 126 ในเรื่องการพยายามกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รวมถึงประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 127 ในเรื่องของสมคบการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

อย่างไรก็ตาม จากการที่ได้ศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษผู้ร่วมกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของไทย ยังพบว่ามีปัญหาอยู่หลายประการ สามารถสรุปได้ ดังนี้

⁵ วัชรพงษ์ บุญญภาส, “การปรับปรุงแก้ไขวิธีพิจารณาคดียาเสพติด,” การสัมมนาประชาพิจารณ์ ณ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (กรุงเทพมหานคร, 13 มิถุนายน 2546), หน้า 15.

ประการแรก ปัญหาในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานของผู้ร่วมกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า การรับฟังพยานหลักฐานเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดในความผิดฐานสนับสนุนให้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 125 นั้นจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานมีความชัดเจน กรณีมีข้อสงสัยก็อาจยกเป็นประโยชน์ต่อจำเลยตามหลักของกฎหมายอาญา อีกทั้งรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรค 2 ยังวางหลักว่า ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยบริสุทธิ์⁶ และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้⁷ เป็นหนึ่งในสิทธิของปวงชนชาวไทย หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทุกฉบับ โดยให้ความเป็นธรรม และช่วยเหลือบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย รวมถึงการนำหลักของกฎหมายอาญามาประกอบใช้ในเรื่องข้อสันนิษฐานว่าจำเลยบริสุทธิ์ ประกอบกับในกรณีที่ศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษา ว่าควรจะมีการลดโทษหรือการเยียวยาความเสียหาย

ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดโทษในฐานะความผิดสมคบหรือสนับสนุนการกระทำความผิด การสนับสนุนการกระทำความผิดนั้นโดยหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 86 นั้น ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกก่อนหรือขณะกระทำความผิดซึ่งผู้สนับสนุนการกระทำความผิดต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่สนับสนุน และความผิดฐานพยายามกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 80 วรรค 2 กำหนดโทษสองในสามส่วนเช่นเดียวกัน แต่ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 125 ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับด้วยการในการกระทำความผิด และประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 126 ความผิดฐานพยายามกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดก็ยังมีบทลงโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิด รวมถึงประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 127 ในเรื่องการสมคบต้องระวางโทษเช่นเดียวกันอีกด้วย ซึ่งในกรณีดังกล่าวเป็นการลงโทษผู้ร่วม ผู้สนับสนุนหรือสมคบถูกดำเนินคดี ซึ่งอัตราโทษที่สูงมากเกินไป เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดว่าบุคคลดังกล่าว การกำหนดอัตราโทษควรจะไม่สูงมากนักอาจจะลงโทษแค่หนึ่งในสามหรือสองในสามของโทษที่ลงสำหรับผู้กระทำความผิด หรือกำหนดอัตราโทษให้จำคุกไม่เกินห้าปี เนื่องจากการลงโทษจำคุกห้าปีนั้นสามารถให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรอการลงโทษบุคคลดังกล่าวได้

ประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้สมคบที่ได้ถอนตัว เมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้ร่วมผู้สนับสนุน ผู้สมคบ มีการถอนตัวเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้วนั้น ควรที่จะมีบทกฎหมาย

⁶ อภิวัฒน์ สุดสาว, (2559), ปัญหาเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบทางอาญาของผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลในระบบกฎหมายของประเทศไทย, จุลนิติ. พ.ศ. - มิ.ย. หน้า 107.

⁷ หลักประกันว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 [Online], available URL: http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title_2560, 2567 (3 มิถุนายน).

ยกเว้นความผิด ยกเว้นโทษ หรือลดโทษเมื่อได้ทำการถอนตัว เพื่อมุ่งใจให้ผู้ที่จะกระทำความผิดได้มีการกลับใจ ไม่กระทำความผิด ส่งผลดีทำให้ลดปัญหายาเสพติดและส่งผลดีต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของทฤษฎีในการที่จะลดปัญหายาเสพติด หรืออาจจะใช้ผู้สมคบที่ได้ถอนตัวมาเป็นพยานหลักฐาน หรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการปราบปรามจับกุมผู้กระทำความผิดรายอื่นๆ ซึ่งตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา⁸ รัฐบาลบัญญัติควบคุมยาเสพติด⁸ (The Controlled Substances Act : CSA) ได้วางหลักไว้ว่า หากผู้สมคบได้ถอนตัวออกจากการกระทำความผิดก่อนที่การกระทำที่เปิดเผยออกมาปรากฏขึ้น ผู้สมคบที่ได้ถอนตัวด้วยความสมัครใจก็ไม่ต้องรับผิดชอบสมควร ควรนำหลักดังกล่าวมาใช้บังคับในประเทศไทย ดังนั้น ควรกำหนดให้ผู้สมคบที่ได้สมคบกระทำความผิดแล้วถอนตัวจากการกระทำความผิดสำเร็จนั้น ไม่มีความผิด ไม่ต้องรับโทษ ลดโทษตามส่วน หรือรับโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนด

ดังนั้นแล้ว เพื่อให้การลงโทษผู้ร่วม ผู้สนับสนุน หรือผู้สมคบ กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยุติธรรม และเพื่อให้เหมาะสมกับพฤติการณ์ความผิด ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมในประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานของผู้ร่วมกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขหรือเพิ่มเติมกฎหมาย โดยเพิ่มวรรคท้ายของประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 125 ว่า “กรณีมีข้อสงสัยในการรับฟังพยานหลักฐานของผู้กระทำความผิดหรือผู้ร่วมกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้สันนิษฐานว่าผู้กระทำความผิดหรือผู้ร่วมกระทำความผิดนั้น เป็นผู้บริสุทธิ์” และ “ในส่วนของความผิดเกี่ยวกับสามัคยานั้น ให้แยกการกระทำความผิดออกจากกัน” หากมีการแก้ไขแล้วจะทำให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรมในการรับฟังพยานหลักฐาน รวมถึงสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 29

2. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดโทษเกี่ยวกับผู้ร่วม ผู้สนับสนุน หรือผู้สมคบการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขหรือเพิ่มเติมประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 125 และ 126 ในส่วนของผู้ร่วม ผู้สนับสนุน หรือผู้สมคบ รวมถึงโทษของการพยายามกระทำความผิดจากที่รับ โทษเสมือนตัวการหรือผู้กระทำความผิด เป็นรับโทษเพียงสองในสามส่วนของการกระทำความผิดเพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายอาญา ในส่วนบทลงโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายยาเสพติด ตามลักษณะ 3 และลักษณะ 4 ตั้งแต่มาตรา 142 ถึงมาตรา 153 ซึ่งมีโทษจำคุกเกิน 5 ปีนั้น ควรมีบทลงโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี เพื่อสามารถเป็นความผิดที่สามารถรอการลงโทษหรือรอลงอาญาได้ หรืออาจจะเพิ่มบทกฎหมายตามประมวลกฎหมายนี้ว่า “ความผิดเกี่ยวกับผู้ร่วม ผู้สนับสนุน หรือผู้สมคบเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศาลสามารถกำหนดโทษในเรื่องของการรอการลงโทษหรือรอลงอาญาได้” ส่วนในเรื่องของโทษค่าปรับที่สูงเกินไปนั้น ควรแก้ไขโดยลด

⁸ ฉัตรสุมณ พฤทธิบุญ, “กฎหมายควบคุมยาเสพติดเปรียบเทียบ,” วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข, 3, 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม), 2560; 155.

คำปรับให้เหมาะสมกับความผิด และสามารถทำงานบำเพ็ญประโยชน์แทนคำปรับได้ หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทกฎหมายดังกล่าว จะทำให้เกิดความยุติธรรมในเรื่องของโทษที่ได้รับ เนื่องจากผู้ร่วม ผู้สนับสนุน หรือผู้สคบ ไม่ใช่เป็นผู้กระทำความผิดโดยตรง⁹ โทษที่ได้รับจึงต้องมีความเหมาะสมกับลักษณะการกระทำความผิด

3. ปัญหาความรับผิดชอบของผู้สคบที่ได้ถอนตัว ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขหรือเพิ่มเติมกฎหมาย ในส่วนของผู้ร่วม ผู้สนับสนุน หรือผู้สคบกระทำความผิดที่ได้ถอนตัว โดยเพิ่มวรรคท้ายของประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 127 ว่า “ผู้ร่วม ผู้สนับสนุน หรือผู้สคบ กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดติดตามประมวลกฎหมายนี้ ต่อมาได้ถอนตัวจากการกระทำความผิดนั้น ศาลจะไม่ลงโทษผู้นั้นหรือลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้” หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว จะทำให้เกิดความยุติธรรมทางกฎหมาย โดยเป็นบทกฎหมายที่เป็นแรงจูงใจในการยังยั้งการกระทำความผิดให้สำเร็จ ทำให้ช่วยลดปัญหายาเสพติด อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสจากการที่ได้ถอนตนออกไปจากการกระทำความผิดที่ได้ทำมาก่อนแล้วได้รับโทษน้อยลงหรือไม่ต้องรับโทษทางกฎหมายและเพื่อเป็นมาตรการในการจูงใจให้ผู้ถอนตัวออกจากการกระทำความผิดได้รับโทษน้อยลงหรือไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย

⁹ สุขสมชัย สุทธิบดี, สัมมนาในกฎหมายอาญา (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2531), หน้า 81.

เอกสารอ้างอิง

- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2526), หน้า 898.
- เกา สารสิน, “ปัญหาการควบคุมยาเสพติดในประเทศไทย: การศึกษาเฉพาะกรณีถึงมาตรการและยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงของชาติ,” (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 31-32.
- วีระพงษ์ บุญโยภาส, “การปรับปรุงแก้ไขวิธีพิจารณาคดียาเสพติด,” การสัมมนาประชาพิจารณ์ ณ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (กรุงเทพมหานคร, 13 มิถุนายน 2546), หน้า 15.
- อภิวัฒน์ สุดสาว, (2559), ปัญหาเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบทางอาญาของผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลในระบบกฎหมายของประเทศไทย, จุลนิติ. พ.ค. - มิ.ย. หน้า 107.
- หลักประกันว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560** [Online], available URL: http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title_2560,2567 (3 มิถุนายน).
- จักรสุนน พงศ์ภิณูโย, “กฎหมายควบคุมยาเสพติดเปรียบเทียบ,” วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข, 3, 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม), 2560; 155.
- สุขสมัย สุทธิบดี, **สัมมนาในกฎหมายอาญา** (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2531), หน้า 81.